

Nový zborník maďarských právnych historikov obsahuje 15 štúdií z r. 1968-1971, z ktorých väčšina sa dotýka aj našich právnych dejín a preto si zaslужujú obširnejšiu anotáciu.

Prvá tematická skupina je venovaná dielčím právneshistorickým otázkam maďarskej republiky rád. Písali sa k 50. výročiu prvej proletárskej vlády v Maďarsku. Prof. Otto B i h a r i analyzuje nové poznatky o ústave a štátnom zriadení MRR. Ferenc P e c z e skúma voľby do Krajinského zjazdu zväzových rád v Maďarsku. Pál S c h ö n w a l d oboznamuje legislatívne návrhy na reformu trestného práva v MRR a Ferenc S í k prináša nové fakty k právnym represiam proti politickým pracovníkom MRR, po páde proletárskej moci v Maďarsku. Druhý tematický okruh sa zaoberá otázkami oslobodenia Maďarska; tieto práce sa vyhotovili k 25. výročiu oslobodenia sovietskou armádou. Prof. Andor C s i z m a d i a, DrSc. sa zaoberá ústavným vývojom po oslobodení Maďarska do prijatia ľudovodemokratickej ústavy r. 1949. Ernő G e r g e l y spracoval činnosť Politického výboru dočasného národného zhromaždenia a Jozsef R ú s z o l y analyzuje vznik prvého ľudovodemokratického volebného zákona čís. 8/1945 v Maďarsku. Tieto štúdie sa podrobne recenzovali v PO č. 3/1975, preto ich len vypočítavame.

Väčšiu pozornosť venujeme štúdiám, zapadajúcim do tretieho tematického okruhu, v ktorom nájdeme práce z rôznych oblastí, a rôznych časových úsekov; štúdie, ktoré nás informujú aj o tom, akými problémami sa zaoberajú dnes právní historici Maďarska.

Dve práce sú venované mestskému právu. Iván B e r t é n y i v článku "Mestskí občania pred súdom krajinského sudcu v 14. st.", skúma popri vytvárajúcom sa tavernikálnom súde existujúce zásahy ústredných sudcov Uhorska do jurisdikčnej právomoci slobodných kráľovských miest. Na podklade archívneho materiálu zväčša slovenských miest dokazuje, že pred dobudovaním súdu tavernika sa občania radšej odvolávali ku krajinskému sudcovi než k palatínovi, najmä v sporoch proti šľachticom; ba viedli pred ním aj prvostupňové konania, obchádzaním mestského súdu. Sleduje začiatky tavernikálneho súdu (menovite činnosť Jakuba zo Spiša r. 1375-1378 v majetkových sporoch medzi mešťanmi a šľachticmi) až do upravenia výlučnej pôsobnosti mestských súdov ako prvostupňových inštancií a tavernikálneho súdu ako odvolacej inštancie tavernikálnych miest. Príspevok Andrása V í z k e l e t y h o má nadpis "Príspevky k stredo-vekým právnym dejinám spišských miest". Autor analyzuje z filologických hľadísk obsah kódexu v nemeckej reči, uloženého pred 90 rokmi

v budapeštianskej Széchényi-knižnici pod značkou Kod. Germ. 35. Kódex pochádza z Levoče z r. 1516 a dodnes nebol odborníkmi povšimnutý. Po doteraz známych 6 rukopisoch "Zipser Willkür-u, obsahuje kódex v úvode ďalší register a siedmú variantu spišskej právnej knihy. Z textovej analýzy usudzuje autor, že v Levoči používali v 16. st. túto právnu knihu ako prameň platného práva a doplnili ju podľa aktuálnych potrieb nových pomerov. Považuje za potrebné, vydať modernú edíciu Zipser Willkür. Na druhom mieste obsahuje kódex rozhodnutie mestskej rady v Levoči z r. 1472 o poplatkoch pre zriadencov mestského súdu (Gerichtsdienner). Napokon obsahuje kódex traktát o tom, ako sa majú chovať radcovia na zasadnutiach mestskej rady. Ide o variantu košického "Ratsordnung"-u z r. 1404, ktorého autorom bol richtár Hebenstreyt. Tento text bol vydaný tlačou r.1864 (Krones) a r.1886 (Demkó) a použil sa ako právnomorálna smernica aj v iných spišských mestách podľa vzoru moralizujúcich úvodov stredovekých právnych kníh. V tejto spojitosti spomína autor aj spis "Summa legum Raimundi", pričom niektorým nepresnosťiam sa mohol vyhnúť, keby bol poznal a použil štúdie prof. K. Rebru. Je škoda, že autor si nevšimá čs.odbornú literatúru, i keď mu pri výskume účinne pomáhali pracovníci št. archívov v Levoči a v Košiciach. Do oblasti mestského práva v širšom slova zmysle patrí aj štúdie nedávno zomrelého riaditeľa Kraj. archívu v Budapešti, právneho historika Endre V a r g u o organizácii banského súdnictva v Uhorsku v r.1686-1851. Do r.1565 patrilo k privilégiam banských miest na Slovensku tvoriť a aplikovať banské právo a banské mestá súdili v banských veciach na vlastných súdoch; poslednou odvolacou inštanciou bol súd personálisa. Maximilián I. nanútil juhoslovenským banským mestám svoj banský zákon v r.1565-1573. Zanikla "banská sloboda" banských miest, zakotvená v uh. zák. čl. 39/1523 a zaviedla sa organizácia kráľovských banských vrchností a zjednotilo sa súdnictvo s banskou správou a políciou. Nižšie orgány ostali sčasti obsadené mešťanmi banských miest, ale vyššie a ústredné orgány sa začlenili do rakúskej štátnej správy, menovite do právomoci dolnorakúskej, pozdejšie viedenskej dvorskej komory. Táto organizácia ostala v platnosti do konca 18. storočia. Autor, znalec maďarských a slovenských archívnych fondov a literatúry banského práva, podrobne sleduje vývin banskej organizácie od úpravy r.1747-1761 a prináša ucelený a presný obraz o nej, najmä pokiaľ sa týka nás najviac interesujúcich oblastí banských miest so sídlom v Štiavnicí a v Smolníku. Skúma zmeny v počte a pôsobnosti prvostupňových banských súdov podľa stavu r. 1764. Hodnotí zmeny, nastalé nariadením Jozefa II z 24.4.1784, keď právomoc poslednej inštancie prešla na uhorský orgán, na tavernikálny súd, resp. od r.1786 na kráľovskú a sedmipánsku tabulu. Banská súdna organizácia sa stabilizovala koncom r. 1788 a osta-

la v platnosti do r. 1848. Údaje o podrobnostiach štiavnickej a smolnickej oblasti, menovite o kompetencii banských súdov a správnych vrchností treba osobitne vyzdvihnúť. Napokon rozoberá autor ďalší vývin v r. 1848-1854, tj. do vydania nového banského zákona.

Ďalšie štúdie sa zaoberajú životom, činnosťou a hodnotením významu troch právnikov. Lajos J. C s ó k a (archivár v Panonhalma), pod nadpisom "Dejiny vzniku prvého uhorského zákoníka", dopĺňa svoj doterajší výskum. Prináša ďalšie argumenty pre svoj názor, že autorom prvého zákoníka Štefana I. bol kanonik Thancmar z Hildesheimu, ktorý sa r. 1023 presťahoval do Uhorska a ako "hospes" kráľovského dvora napísal v Ostrihome prvý uhorský zákoník. Lajos B o r o s oboznamuje život a literárnu činnosť Krištofa Laknera (1571-1631) richtára resp. meštánskeho mesta Sopron v r. 1603-1631. Študoval právo v Padove, v Siene a Bologni, kde asi ako prvý protestant získal doktorát bez náboženskej prísahy. Zdržoval sa určitý čas v Prahe, kde získal od kráľa Rudolfa šľachtický titul. Zaoberal sa tavernikálnym právom a patrila k skupine mestských právnikov, ktorá spísala a nechala Rudolfom potvrdiť tavernikálne články. V Bratislave sa zúčastnil r. 1608 na korunovácii Mateja II. a r. 1613 na sneme v Banskej Bystrici, kde zvolili Bethlena za kráľa. Z jeho 12 romanistických prác, vydaných knižne (jedna vyšla v Košiciach) má "Questiones Iustinianee" z r. 1616 význam ako prvá uhorská učebnica Inštitúcie v čase, keď v Uhorsku nebola univerzita a právnici sa vychovávali v mestách a na vieryhodných miestach. Akademik Endre N y i z s a l o v s z k y v štúdiu "Ignác Frank, historickoprávna škola a národooslobodzovací boj", fundovanou argumentáciou opravuje panujúci názor na význam a vedeckú činnosť tohoto civilistu reformného obdobia, vysokoškolského učiteľa v Košiciach a v Budapešti, dekana Právnickej fakulty v r. 1848-1849. Na rozdiel od stanoviska prof. Imre Szabóa ktorý posudzoval Franka z aspektu právne-teoretického, prichádza Nyizsalovszky z aspektu civilistiky k pozitívnemu hodnoteniu. Do tejto skupiny štúdií možno zaradiť aj prácu Alexandra V a r g u pracovníka ŠSUA v Bratislave o bratislavskej právnickej akadémii v období absolutizmu a dualizmu (1850-1914). Ide o prepracovaný referát, prednesený na druhej konferencii v Smoleniciach o právnickej vzdelanosti z r. 1971, z príležitosti 50. výročia otvorenia PF-UK. Referát vyjde v zborníku PF-UK, preto stačí tu poznamenať, že autor spomína a hodnotí všetkých pedagógov, ktorí na tejto škole do r. 1914 učinkovali.

Štúdia prof. Kálmána K o v á c s a z obdobia buržoáznej revolúcie zaoberá sa "zápasom o ustanovenie vlády buržoázneho typu v Uhorsku (1847-1848)". Autor sleduje poznatky a zápasy, ktoré viedli k požiadavke samostatnej parlamentárnej a nezávislej uhorskej buržoáznej vlády a spôsob jej zriadenia v čase od marca 1847 do apríla 1848. Zaujímá

mavé sú podrobnosti, týkajúce sa činnosti dočasného vládneho orgánu aj na slovenskom území ("Krajinské dočasné ministerské povereníctvo"), ktorý sa zriadil po vynútenom menovaní ministerského predsedu (Batt-nyányiho, 17.3.1848), bez menovania členov jeho vlády. Tento dočasný vládny orgán účinkoval od 23.3.-do 20.4.1848. Jeho právomoc prešla na ministerstvo vnútra, keď zák. č.1.3/1848 o nezávislom a zodpovednom mi- nisterstve nadobudol účinnosť a realizoval sa.

Poslednú časť zborníka tvoria bibliografické pohľady a zprávy o právnehistorickej tvorbe ČSSR, Maďarska a Juhoslávie v rokoch 1968-1971, z pera Doc.Dr. L. Bianchiho, Gyula Vargyaiho a Ferenc Peczeho.

Leonard Bianchi